

Naar een meerjarig (Sport)voorzieningenplan

Demografische en maatschappelijke ontwikkelingen bedreigen gemeentelijke sportvoorzieningen

Gemeenten hebben in toenemende mate aandacht voor de snel oplopende leegstand van maatschappelijk vastgoed. Maatschappelijk vastgoed is vastgoed dat direct of indirect door de belastingbetaler wordt gefinancierd. Uit de 'Reisgids maatschappelijke voorzieningen' ¹blijkt dat tot 2030 naar verwachting zo'n 20 miljoen vierkante meter vastgoed vrij komt dat geen maatschappelijke functie meer heeft. De verwachte leegstand is het grootst in het onderwijs en de zorg. Ook de sport zal niet aan deze dreiging ontsnappen.

Welke ontwikkelingen zorgen voor leegstand in gemeentelijke sportaccommodaties? Dat zijn zowel demografische als maatschappelijke ontwikkelingen. Demografische ontwikkelingen kunnen lokaal of regionaal sterk verschillen, maatschappelijke ontwikkelingen spelen overal. Om te weten welke invloed deze ontwikkelingen hebben is het van belang om de functie van gemeentelijke sportvoorzieningen iets nader te duiden

Sport als 'jong-menselijke activiteit'²

Gemeentelijke sportvoorzieningen worden vooral gerealiseerd voor het huisvesten van bewegingsonderwijs en van sportverenigingen. In het geval van zwembaden is het verzorgen van zwemlessen en het huisvesten van zwemverenigingen een belangrijk doel. Samengevat richt het gemeentelijk sportvastgoed zich vooral op scholieren en georganiseerde, jeugdige gebruikers. Sportverenigingen, enigszins afhankelijk van de tak van sport, slagen er steeds beter in om ook ouderen te binden, maar richten zich nog steeds overwegend op de sporter die jong is en aan competities en wedstrijden wil meedoen. De ongeorganiseerde, oudere sporter wordt doorgaans beter bediend met het aanbod van commerciële sportaanbieders. Ook hebben oudere sporters een sterke voorkeur voor (niet of anders georganiseerd) sporten in de openbare ruimte. Het is niet voor niets dat de groei van de sportdeelname de afgelopen jaren vooral heeft plaatsgevonden in sporten als fitness, wandelen, hardlopen en fietsen. Sportbonden (vooral tennis) hebben voor het eerst in 10 jaar te maken met teruglopende ledentallen.

Hoe ziet de toekomst er uit voor het gemeentelijk sport vastgoed?

De belangrijkste demografische ontwikkeling is vergrijzing.

Gelet op de sportvoorkeuren van ouderen en de moeite die verenigingen hebben om ouderen een passend aanbod te bieden, is deze ontwikkeling negatief van invloed op de vraag naar gemeentelijke sportvoorzieningen. Er zijn minder leerlingen, minder jongeren die lid kunnen worden van een sportvereniging, minder kinderen die een zwemdiploma moeten halen en meer ouderen die in overwegende mate elders hun sportactiviteiten 'huisvesten' of gebruik maken van de openbare fiets- en wandelpaden.

Een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling is dat de groei in sportdeelname langzaam zijn hoogtepunt behaald lijkt te hebben en stabiliseert. Alleen in de categorie ouderen is nog wat groei mogelijk, maar deze groep is geen hoofdgebruiker van het gemeentelijke sport vastgoed. De demografische trend van vergrijzing wordt dus niet opgeheven of gecompenseerd door groei van de sportdeelname. Sportverenigingen zullen alle zeilen moeten bijzetten om geen leden te verliezen aan andere sportaanbieders. Het aantal en soort aanbieders van sportactiviteiten is in de afgelopen jaren enorm gegroeid. Sporten als zwemmen en tennis verliezen de afgelopen jaren al meer

¹ Bouwstenen voor Sociaal in samenwerking met het Interbestuurlijk Programma Bevolkingsdaling (Ministerie BZK)

² Rijsdorp, K. (1957). Sport als jong-menselijke activiteit. Groningen

beoefenaren dan op basis van demografische ontwikkelingen voorspeld mag worden. Bestuurlijke ontwikkelingen als het afschaffen van schoolzwemmen en het stijgen van tarieven helpen ook niet bij het voorkomen van leegstand in het gemeentelijk sportvastgoed. Ook hebben gemeenten te maken met een relatief verouderd vastgoedbestand: veel sportvoorzieningen zijn aangelegd eind jaren '70/begin jaren '80 en inmiddels sterk verouderd.

Waar in het ruimtelijk en voorzieningenbeleid tot nu toe vooral is uitgegaan van groei, moet voortaan ook rekening worden gehouden met bevolkingskrimp en onzekere vraagontwikkeling. In grote delen van het land moet het beleid veel meer gericht worden op herstructurering in plaats van uitbreiding.³

Wat is wijsheid?

Demografische ontwikkelingen kunnen lokaal sterk verschillen. In grotere gemeenten kunnen zelfs binnen de stad demografische ontwikkelingen per wijk de vraag naar sportvoorzieningen sterk beïnvloeden. Eerste opgave is om een goed meerjarig beeld van de demografische ontwikkelingen te hebben en deze, in combinatie met inzicht in de kosten van het sportvastgoed, te vertalen in een meerjarig sportvoorzieningenplan. Wanneer zijn welke voorzieningen waar nodig? Wat zijn de kosten van het vastgoed en hoe is het financiële en maatschappelijke rendement te waarderen? In het algemeen zal er sprake zijn van overschotten en van voorzieningen die op de verkeerde plek liggen. Ook zal de discussie gevoerd moeten worden over de 'vastgoedkosten' per tak van sport. Voetbal of zwemmen zijn in dat perspectief veel duurder dan tennis, roeien of fietsen.

Kan de vraag naar sportvoorzieningen actief worden beïnvloed?

Ten dele, het multifunctioneler worden van accommodaties, bijvoorbeeld door het toepassen van kunstgras, zorgt voor intensiever gebruik. De mogelijkheden tot multifunctioneel gebruik zijn echter beperkt: de functionele eisen die verenigings-(competitie) sport en bewegingsonderwijs stellen aan de accommodaties zijn erg bepalend en beperken de mogelijkheden tot multifunctioneel gebruik.

Is het erg dat de vraag naar gemeentelijke sportvoorziening gaat afnemen?

Wellicht niet. Van belang is dat de deelname aan sport en bewegen op peil blijft. Het is minder van belang of dit wel of niet in gemeentelijke voorzieningen gebeurt. De markt neemt in toenemende mate (een deel van) de taak van de overheid over. Uit sociale en pedagogische overwegingen kan veel waarde worden gehecht aan sportdeelname in verenigingsverband. Die zal wellicht wel gaan afnemen, maar nog steeds zullen nagenoeg alle jongeren op enig moment in hun leven lid zijn van een sportvereniging. Het aantal jongeren zal gaan dalen, maar de interesse in verenigingssport zal blijven bestaan.

Gevolg is wel dat gemeenten in toenemende mate 'blijven zitten' met overwegend monofunctioneel, vaak verouderd vastgoed. Herbestemmen of verkopen is moeilijk. Dé oplossing bestaat niet en is sterk afhankelijk van de lokale situatie. Oplossingen kunnen worden gezocht in het afstoten van voorzieningen, verhogen van tarieven, tijdelijke huisvesting en, deze trend is al zichtbaar, het verschuiven van verantwoordelijkheden voor onderhoud en vervanging naar gebruikers. Het is wel belangrijk om daar nu alvast bij stil te staan en bijvoorbeeld een meerjarig (sport)voorzieningenplan te maken. SRO kan u hierover adviseren.

Meer weten?

Neem dan contact op met Jancor de Boer, directeur van SRO:

jdboer@sro.nl

023 –512 17 00

³ Demografische ontwikkelingen 2010-2040. Ruimtelijke effecten en regionale diversiteit, Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag, 2013

